

Speech Rinnooy Kan n.a.v. werkbezoek SER Noord-Nederland d.d. 08-09-2011

(alleen uitgesproken tekst telt)

Ik ben blij even bij te praten en iets te zeggen over hoe het in mijn perspectief gaat met Nederland in het algemeen en dit deel van Nederland in het bijzonder. En ook eens van u te horen, wat uw perspectief daarop is. Als u zorgen hebt over Europa, dan deel ik ze misschien wel bij voorbaat met u. Ik wil met u spreken over uw provincies in het bijzonder, maar ik wil ook wel iets zeggen over hoe Nederland ervoor staat en dat ik me zorgen maak over hoe het land zich nu ontvouwt.

Het rare is dat het niet eens zoveel te maken heeft met de economische statistieken.. Als we die vergelijken met wat er in de rest van Europa gebeurt, dan hoeven we helemaal niet te klagen. Nederland heeft zich wonderbaarlijk goed en snel hersteld van de vorige crisis. En in deze uitspraak zit eigenlijk al wel een beetje verstopt dat we misschien al wel weer aan de volgende begonnen zijn.

Relatief gezien hebben we ons daar heel snel van kunnen herstellen, dat zie je aan alle indicatoren. Ook de kapitaalmarkten hebben veel vertrouwen in Nederland, we zijn op de wereldranglijst van economieën naar concurrentiekracht geordend, weer een plekje gestegen, dat is heel goed. En toch maak ik mij wel zorgen en misschien heeft dat wel het meest te maken met wat er in Europa gebeurt en hoe daar dan weer in Nederland op wordt gereageerd. Ervan uitgaande dat u vrienden bent van Europa, zou ik u toch allen nadrukkelijk willen oproepen die vriendschap niet onder stoelen of banken te steken. Europa heeft zijn verdedigers nu wel nodig. Dat betekent niet dat we perse blij moeten zijn met alles wat daar gebeurt, helemaal niet, maar het betekent wel dat we moeten vasthouden aan de overtuiging dat Europa ons enorm veel gebracht heeft, alhoewel dat voor sommigen nu als vanzelfsprekend geldt. Om te beginnen misschien wel met het feit, dat we gedurende tientallen jaren geen gewapend conflict in de Europese Unie hebben gehad en dat zal de vorige generatie vermoedelijk meer aanspreken dan de huidige. Maar toch, maar dan vooral de welvaart die het gebracht heeft, de stabiliteit die het gebracht heeft, de rechtszekerheid die het gebracht heeft, de sociale basis die het gelegd heeft. Dit zijn stuk voor stuk verworvenheden die we moeten koesteren, die we moeten onderstrepen en uitdragen en die de basis moeten vormen om aan Europa te blijven werken.

En de Eurosceptis, die zo enorm om zich heen grijpt, die ook politiek zijn vertaling krijgt, is, denk ik, wezenlijk een bedreiging voor die toekomst. En daarom is het in deze sombere tijd, goed om de rijen te sluiten. De meningsverschillen die er misschien ook nog wel zijn over wat er nu wel of niet met de euro moet gebeuren, te concentreren op positieve toekomstbericht. De eurocrisis is natuurlijk buitengewoon ingewikkeld, maar laat ik dit zeggen: Ik maak me zorgen over het feit, dat zoveel mensen het idee naar voren brengen, dat we er dan maar uit moeten stappen, danwel dat anderen er dan maar uit moeten stappen, dan wel dat we moeten splitsen. In alle eerlijkheid, ik ben ervan overtuigd dat wie dat zo losjes bepleit, geen idee heeft van de risico's die we dan lopen, economische en sociale risico's. De onvoorstelbaarheid van dit scenario met een enorme recessie, die dan het gevolg hoogstwaarschijnlijk zal zijn, die ook Nederland niet onberoerd zal laten, zal alleen maar in de uiterste noodzaak overwogen moeten worden. Ik denk dat we er allemaal belang bij hebben om te proberen de euro te redden. En natuurlijk moet er wat veranderen en natuurlijk kan het niet zo zijn dat andere landen op kosten van Nederland, Duitsland en nog een paar anderen, hun eigen financiële huishouding verwaarlozen. Maar dat neemt niet weg, dat dat dan eigenlijk de koers moet zijn.

We staan er in Nederland relatief goed voor, maar ook in Nederland zijn er zorgen. Ik ben natuurlijk toch wel een beetje nerveus over of er de 12^e september een ontknoping zal komen (het pensioenakkoord). En ik hoop u niet uit te leggen, hoe belangrijk het is, dat we het eens worden. Het is moeilijk voor de vakbeweging om die overeenstemming in eigen kring te realiseren. Als dat al of niet lukt, zal dat zijn repercussies hebben voor bijv. de Sociaal Economisch Raad en zijn regionale vertegenwoordigers. Ook daar hebben we heel veel te verliezen. Ik weet me omringd door vrienden van de overleg economie, u maakt zelf in eigen regio mee wat een krachtig concept dit kan zijn. In Nederland hebben we de neiging dat heel vanzelfsprekend en normaal te vinden. Ik kan u verzekeren, dat is het niet. Wij zijn echt wereldwijd uniek in ons historisch vermogen die consensus te zoeken zonder in verwaterde, nietszeggende consensus teksten te vervallen. Dat is werkelijk een erfenis om trots op te zijn. Als je echt somber bent, zie je dit ook een klein beetje in gevaar komen, als de pensioencrisis niet oplevert wat die

zou moeten opleveren. We zijn toch omringd door een aantal onzekerheden, die goed of slecht kunnen uitpakken, die wel enige zorg naar de toekomst rechtvaardigen.

Die toekomst overigens, als we die iets langer trekken, ziet er helemaal niet slecht uit, want Nederland heeft geweldige kansen en we zijn goed op weg om een aantal van die economische kansen in het bijzonder goed te benutten. Ik wil over een paar aspecten van die kansrijkheid iets meer zeggen, wat ook aansluit bij wat u zelf bezig houdt in dit deel van Nederland.

In de eerste plaats wil ik iets zeggen over de toekomst van Nederland als kenniseconomie. Ik denk dat ik dat niet nader hoeft toe te lichten, het begrip al helemaal niet. We zijn er inmiddels wel van overtuigd, dat dit ook voor de Nederlandse economie het enige echte toekomstperspectief is. Dus concurreren niet op kosten, ga concurreren op kwaliteit, innovatie en kennis.

Innovatie is al heel lang een punt van zorg en aandacht voor iedereen die Nederland volgt. Ik ben erg gelukkig met het feit, dat we een ministerie hebben dat daar de integrale verantwoordelijkheid voor neemt. Ik denk dat dit kansrijk is. Ik heb in 2 innovatieplatforms gezeten en toen ontdekt hoeveel energie verloren gaat in bureaucratic infight (ruzies tussen departementen). Dit zouden we nu in ieder geval moeten kunnen vermijden.

Het topgebiedenbeleid, het topsectorenbeleid, een rechtstreeks vervolg op wat bij de innovatieplatform sleutelgebieden heetten, is een hele kansrijke zaak. Om je te concentreren op een paar deelreinen, waar je denkt op wereldniveau echt goede kansen te hebben of al hebt, dat is, denk ik, voor een kleine economie goed als je dat tenminste in evenwicht doet en dat ook nodig is en blijft en generiek ondersteunen kan. En als die match goed is, dan is dat goed voor het land.

Ik maak me eerlijk gezegd wel een klein beetje zorgen, over een paar repercussies van dat beleid, die ook met kennis te maken hebben en in het bijzonder maak ik me wel zorgen over de effecten die het lijkt te hebben op de toekomst van ons fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Ik hoef u niet uit te leggen hoe belangrijk dat ook is. Daar zit toch eigenlijk de basis van heel veel wat later economische innovatie blijkt te worden. En ook daar is een balans, in alle redelijkheid, wel te vinden. Je moet aan de ene kant natuurlijk proberen dat rechtstreeks ten dienste te laten zijn aan de topgebieden, maar er moet wel voldoende ruimte overblijven om ongebonden onderzoek wat alleen maar geduceerd wordt door het vermogen van de onderzoeker op internationaal excellent niveau creatief te zijn. En ik maak me over die balans wel wat zorgen en in alle eerlijkheid ook niet zonder recht en rede. Omdat 1 van de criteria, die we altijd hanteren om te kijken of Nederland serieus is in zijn ambitie in de top 5 kenniseconomie te worden, toch heel simpel het percentage is dat vanuit de publieke sector wordt besteed aan onderzoek.

En dat percentage is voor Nederland op dit moment iets minder dan 0,9% van het BBP, en dat is eigenlijk al aan de lage kant. De Europese ambitie is daar 1% van te maken en er zijn een aantal landen die daar in slagen en Nederland is daar niet bij. Daar kun je dan misschien van zeggen, daar kunnen we de komende jaren een sprong maken, maar het ziet er nu naar uit dat we dat helemaal niet gaan doen. De meest recente voorspelling van datzelfde percentage in 2015 is 0,68%. Dit zou betekenen dat we 20% teruggaan. En dat in een periode dat we eigenlijk 10% omhoog hadden moeten gaan. Ik maak me daar werkelijk grote zorgen over. Het is precies het verkeerde signaal. Het heeft veel te maken met het feit, dat het aardgasgeld, dat vroeger in belangrijke mate doorstroomde naar onderzoeksprojecten, nu gebruikt wordt om de staatsschuld te reduceren. Dat is ook een mooi doel, maar hier betaalt het onderzoek de prijs. En dat komt terug in deze ene statistiek en ik hoef u verder niet uit te leggen, waar de zorg vandaan komt.

We zijn een land dat heel goed kan innoveren, dat problemen heeft en die problemen die vind je ook nog wel op een paar andere plekken. Als ik iets onaardigs zeg over de publieke bijdrage aan R&D dan wil ik niet verhullen, dat ook de private bijdrage eigenlijk te laag is. Ook weer naar dezelfde Europese norm, die zou 2% moeten zijn, en die blijft daar ver onder hangen. En ook dat is geen nieuw probleem. Ik hoop in ieder geval dat het industriebeleid, zoals zich dat nu ontwikkelt, waarop nieuwe fiscale incentives inzitten, ondernemingen aanmoedigt ook in Nederland te investeren in R&D. Of dat gaat werken, dat moeten we

nog afwachten. Wat dat betreft wachten ons nog wel een paar belangrijke en misschien ook wel lastige jaren. Ik vraag daarom ook uw steun om deze boodschap nog eens uit te dragen in de richtingen, waarin u beschikbaar bent.

Het tweede punt wat ik kort met u wil aanstippen is, ook over innovatie, maar niet zozeer over innovatie die ik nu breder heb behandeld, maar wat inmiddels sociale innovatie wordt genoemd. Ik vind het nog steeds niet zo'n geweldig mooi woord, want het leidt tot allerlei misverstanden waar het over gaat, maar het is kort samenvattend, het gaat eenvoudigweg over het vermogen van een onderneming om voortdurend kritisch te zijn en te blijven op de huidige werkwijze, de huidige aanpak, het huidige product of huidige dienst.

U kunt zeggen, is dat nou de moeite waard, want innovatie dan denk ik toch wel heel gauw aan nieuwe producten en nieuwe diensten, maar er is veel onderzoek, dat laat zien dat deze vorm van innovatie, beter doen dan wat je al deed en daar overigens dan dag na dag mee doorgaan, want het kan altijd weer beter, dat dat een enorme bron kan zijn van productiviteitsverhoging in elk bedrijf, groot en klein. Zo'n 75% van succesvolle innovaties vallen in deze categorie. Buitengewoon de moeite waard. En het is vooral de moeite waard in wat kleinere ondernemingen, die heel goed in staat zijn om te doen wat je moet doen en dat is vooral heel goed luisteren naar wat je eigen medewerkers ervan vinden. Want in hun hoofden zit vaak een heel duidelijk idee hoe het beter kan en u bewijst zichzelf als ondernemer een dienst door daar heel goed naar te luisteren en er uw voordeel mee te doen en het is ook nog motiverend. Dit mes snijdt aan alle kanten.

Ook hiervoor is heel veel bewijsmateriaal. In NordRhein Westfalen is een heel groot project geweest waarbij letterlijk 10.000-den ondernemingen de kans hebben gekregen om slimmer werken in de praktijk te brengen. Dat is daar heel goed gegaan en het heeft daar geleid tot een productiviteitsstijging op ondernemingsniveau van ongeveer 10%. Ik hoef niemand hier voor te rekenen hoe significant dat is. Ik hoop dat we dat in Nederland kunnen kopiëren. En ik vraag dus met name uw belangstelling en aandacht voor dit onderwerp. Dit is voor Nederland kansrijk en belangrijk.

Het derde thema dat ik met u wil aankaarten heeft te maken met een andere component van wat Nederland moet willen zijn. De kortste samenvatting die ik zelf heb is de duurzame kenniseconomie. En dan gaat het om het woord duurzaam. Ik constateer in deze kleine kring, dat dit kabinet mij enorm heeft teleurgesteld in haar aandacht voor duurzaamheid. Ik merk er heel weinig van en wat ik er van merk is gekissebis tussen departementen, het heeft niet de aandacht die het verdient, ik laat aan uzelf over hoe gemotiveerd u rond dit thema bent. Het heeft alles te maken met onze zorg, niet alleen over de toekomst van het land, maar de toekomst van de planeet waar wij op leven. U mag het wat mij betreft ook zien als een economische buitenkant, maar hoe je het ook ziet het is belangrijk en het is kansrijk. En er gebeurt op dit moment op nationaal niveau veel te weinig.

Dat hoeven we natuurlijk niet gelaten te incasseren, er is in ieder geval regionaal alle reden om dit thema serieus te nemen en al helemaal in deze regio. En ik vraag m.n. nog eens uw aandacht waarschijnlijk ten overvloede, voor een SER advies, waar u overigens zelf aan heeft bijgedragen, het advies over de biobased economy. Daar is bijvoorbeeld heel veel te doen, ook voor dit deel van Nederland en niet alleen voor dit deel van Nederland. Er zijn ook hele mooie voorbeelden van, ik noem het voorbeeld van de Energiefabriek, het samenwerkingsverband van Waterschappen, w.o. Wetterskip Fryslân, om rioolwater te zuiveren en in die rioolwater zit een ongelofelijke rest energie, 8 keer zoveel energie als nodig is voor het zuiveren. En met die restenergie kun je buitengewoon mooie dingen doen. Je kunt bijvoorbeeld biogas genereren, daarmee kun je elektriciteit opwekken, je kunt warmte creëren die naar de stadsverwarming kan gaan, dat is allemaal innovatief, kansrijk en uiteindelijk ook CO2 uitstoottechnisch buitengewoon nuttig. De biobased economy, ik herhaal mijn erkentelijkheid voor uw bijdrage aan dat SER advies, is helemaal niet zo simpel, er zitten ook echt risico's, m.n. omdat we de reststoffen gebruiken van voedselproductie waardoor ongewenste neveneffecten ontstaan rond de voedselmarkten en het belang daarvan hoef ik u ook niet uit te leggen, dus we moeten dat verstandig doen, goed over nadenken. Het SER advies zegt terecht, dat er hele goede kansen zijn in industriële kanten van de biobased economy, innovatieve kleinschalige economie, waarvan die bio-ingrediënten prachtige innovatieve producten

worden gemaakt, van bioplastics af en een grote reeks interessante en stimulerende toepassingen. Dat kan ook in dit deel van Nederland heel goed gebeuren. U zit hier tenslotte in een deel van Nederland, waar de biograndstoffen voor het oprapen liggen. U bent met Energy Valley al heel actief. Ik hoop er vandaag meer over te horen.

U hebt 3 provincies in Noord-Nederland, die in ieder geval naar het beeld van de buitenstaander elkaar echt gevonden hebben. Het zal mij interesseren of uw beeld van binnenuit ook 100% rozig is op dat punt. Het zal vermoedelijk niet altijd zo gemakkelijk gaan als wij in Den Haag wel eens denken. Laat ik toch zeggen dat ik het een buitengewoon krachtig signaal vind dat in ieder geval naar buiten toe, u de rijen redelijk gesloten houdt. Ik ben ook blij in de symboliek dat de SER Noord-Nederland alle 3 bedient, dat is ook een signaal dat de samenwerking door ons kansrijk wordt geacht en ik hoop dat u erin zult blijven slagen of misschien er beter in gaat slagen in de lijn die u samen lijkt te trekken, elkaar af en toe wat te gunnen, dat hoort er ook bij en uiteindelijk samen op te komen voor het gezamenlijk belang.

Ik wil het afronden met een compliment in de richting van de SER Noord-Nederland. Het is waar, ik ben hier vaak en als het een verslaving is, is het een relatief onschuldige, denk ik dan maar. Hij is in ieder geval gebaseerd op mijn overtuiging, dat u hier echt laat zien, dat die regionaal sociaal economische raden kunnen bijdragen, als zij zich zelf ook goed organiseren. Het zijn onafhankelijke organisaties. Wij subsidiëren het een beetje, maar uiteindelijk zullen ze zelf hun signatuur kiezen en hun werkwijze. En ik vind dat u dat hier heel goed doet en ik zie met genoegen dat de werkwijze toch erg veel lijkt op wat wij landelijk proberen te doen, inbreng van werkgevers, inbreng van werknemers, het georganiseerde bedrijfsleven, onafhankelijke deskundigen, daarbij een onafhankelijke voorzitter en een goede entree bij degene die u moet spreken, Noord-Nederland gezamenlijk of de provincies afzonderlijk. Naar mijn waarneming gaat dat heel goed. Ik stel u vaak als voorbeeld aan de andere regionale SER'eren en die kunnen er in veel opzichten een voorbeeld aan nemen. En ik hoop natuurlijk dat de evaluatie, waar ik toch wel enige input voor lever, iets goed zal opleveren en dat we met elkaar verder kunnen werken, ook de komende jaren.

Ik vind het heel leuk dat Wilma hier zit in haar nieuwe rol, ik maak gebruik van de mogelijkheid om haar te bedanken voor hetgeen zij voor Noord-Nederland heeft gedaan en wat zij misschien wel zal blijven doen, maar dan in een andere rol. En ik vind het erg leuk om de nieuwe secretaris te verwelkomen, een oude bekende, we behoren tot dezelfde politieke partij, en dat ik u gelukkig mag prijzen met een hele goede opvolger op deze toch wel belangrijke plek. Ik ben nieuwsgierig naar wat ik vandaag ga horen en nodig u uit niet te aarzelen kritische kanttekeningen te plaatsen in de richting van ons nationale werkterrein en ben u bij voorbaat allen erkentelijk voor uw aanwezigheid, bijdrage en met name ook de bijdrage van de afgelopen maanden.